

HOLDİNGLERARASI ÇATIŞMALAR

Dr. Hakkı Y. Soydan

Günümüz dünyasında mal ve hizmet üretimi, ülkelerin ekonomik yapısına bağlı olarak, büyük tekellerde gerçekleşmektedir. Herhangi bir ülkede temel endüstri malı niteliği taşıyan demir - çelik üretimi yıllardan beri bir özel firmanın tekelinde olmasına karşın, diğer bir ülkede, aynı mamulün devlet sektörü tekelinde olduğu bir gerçektir.

Ülkemizde ise ekonomik örgütlenmeye ilişkin çabalar, özellikle son yıllarda giderek yoğunluk kazanmış bulunmaktadır. Ekonomik örgütlenme türlerinden, tercih edilen en belirgin biçim, « Holding » olmaktadır. Gerçekten, belirli sanayi bölgelerinde kurulu bulunan ve değişik alanlarda faaliyet gösteren çoğu işletmeler, kimi sermaye gruplarının istemleri doğrultusunda güç ve işbirliği amacına yönelmektedir. Ancak bu olgunun, çok dar bir zaman dilimi içinde gerçekleştiğini söylemek doğru değildir. Çünkü, ülkemizde sermaye ve sermaye piyasasının gelişimine yönelik ilk adımlar 1950'lerde başlatılmış bulunmaktadır. 1960'lardan sonra, özel sektör yatırımlarının, belirli grupların denetiminde bütünleşmekte olduğuna tanık olmaktadır. Bu bütünleşmeyi sağlayan aracın, « holdingleşme » olması, günümüzde çeşitli merkezlerde faaliyet gösteren onlarca holdingle kanıtlanmaktadır.

Holdingleşme olgusu, beraberinde çeşitli araştırmalarla gelişmektedir. Konuya değişik açılardan yaklaşan araştırmacıların

birleştikleri ortak nokta; holdinglerin yasal yapısı olmuştur. Bu yapıya ilişkin çeşitli öneriler arasında «yeni yasal düzenleme» en çarpıcı olanıdır. Yasaların, holdingleşme olgusunu, sınırlı bir duraklama noktasına getirdiği söylenebilir. Ancak, bu büyüme sürecinin, bundan sonraki aşamalarda, serbest rekabet koşullarını zorlayacağını gözden uzak tutmamak gerekir. Gelecekteki yasal düzenlemelerin çok geniş boyutlarla ileriye dönük olması kaçınılmaz bir zorunluluktur. Çünkü sürecin bu ilk aşamasında, holdinglerarası bir çelişki şimdilik bir sorun olarak görülmeyebilir. Ancak büyüme süreci hızlandıkça, holdinglerarası çatışma, yeni bir sorun olarak gündeme girecektir. Mevcut piyasa koşulları bugün için dahi bazı çatışmaların oluşmasına yol açabilir. Özellikle benzer mamullerin üretimini gerçekleştiren firmalar mikro anlamda rekabete girebilirler. Ancak gelecekte olması muhtemel çatışmaların makro düzeyde ve holdingler arasında, gerçekleşeceği görüşü, bir kehanet sayılmamak gerekir.

Ülkemizde 1950 lere değin gelişen ekonomi politikasını amaçlı kamu teşebbüslerinin gelişmesi ya da büyüyerek tekelleşmesi olarak değerlendirilebilir. Ancak daha önce de belirtildiği gibi o yıllardan sonra gelişmeler, sermaye piyasasının gelişimine yönelik olmuştur ve bu gelişmeler giderek özel ve kamu sermayesi çatışmasını da vadetmektedir. O halde holdinglerarası çatışma konuları arasında kamu tekelleriyle özel tekellerarası bir çatışmadan da söz etmek gerekecektir.

Aslında, holding'i tanımlayan çeşitli araştırmacılar başka şirketlere iştirak etme özelliği dışında, o şirketlerin yönetimlerini denetleme veya etkileyebilme özelliğini birarada ortaya koymaktadırlar. Ancak bu özelliklerden salt denetim ölçüsü ele alındığında ülkemizdeki kamu teşebbüslerinin holding yapısına sahip olduğu savı geçerlilik kazanacaktır. Örneğin Tekel Genel Müdürlüğüne bağlı çeşitli fabrikaların denetimi yada Sümerbank, Etibank gibi Kamu İktisadi Teşebbüslerinin ekonomik faaliyetlerinin denetimi belirli kurumlar tarafından gerçekleştirilmektedir.

Günümüzde holdingler ve kamu kuruluşları arasındaki rekabetin boyutları kanımızca mikro düzeyde ve bira örneğinde olduğu gibi özellikle tüketim malları arasında görülmektedir. Ancak gelişen sermaye piyasası, bu aşamada temel endüstri mallarına yönelik yatırımlarını gerçekleştirdikçe, ve büyüme hızlarının tem-

posu arttıkça, özellikle belirli endüstrilerde Kamu İktisadi Teşebbüslerine rakip duruma gelecektir.

Ülkemizde tüm siyasal iktidarların karşılaştıkları büyük sorunlardan biri de Kamu İktisadi Teşebbüslerinin yeniden örgütlenmesi sorunudur. Çoğu kez ortaya atılan ve uygulamaya konulmayan Kamu İktisadi Teşebbüslerinin bir Holding çatısı altında birleştirme girişimleri halen güncel konular arasında yer almakta, özellikle özel sermaye girişimcileriyle birlikte tüm kamu oyunu yakından ilgilendirmektedir.